

Doamnă Rector,
Doamnelor și Domnilor membri ai Senatului,
Doamnelor Decani și Domnilor Decani,
Stimați colegi și dragi studenți,
Doamnelor și Domnilor,

Sunt deosebit de onorat și fericit pentru posibilitatea de a prezenta mesajul de omagiere a distinsului profesor universitar BASARAB NICOLESCU, membru de onoare al Academiei Române, cu prilejul decernării celei mai înalte distincții a Universității Naționale de Arte ”George Enescu” din Iași – titlul academic de *Doctor Honoris Causa*.

În 1912, Vassily Kandinsky – creatorul conceptului de artă abstractă - publica ”Spiritalul în artă”, carte în care el afirma că ”opera de artă este copilul *spiritului epocii* în care se naște”. Deloc întâmplător, la același început al secolului XX, avangarda istorică și toate fenomenele profund revoluționare ale lumii artelor se iveau la lumină odată cu primele teorii ale fizicii cuantice. Câteva decenii mai târziu, în anii ’70, artistul german Joseph Beuys, de asemenea, unul dintre cele mai influente spirite ale artei secolului XX, avea să afirme că un om devine *artist*, în sensul real și profund al cuvântului, indiferent de domeniul în care el activează, doar în măsura în care reușește să facă plastică socială (*Soziale Plastik*), repectiv să transforme și să înalțe conștiința unui individ sau a unei comunități de oameni. În logica acestor două argumente, permiteti-mi să afirm că *Transdisciplinaritatea*, alături de întreaga operă, personalitate, gândire și acțiune a academicianului Basarab Nicolescu, este o mare și universală *operă de artă*.

Transdisciplinaritatea presupune, în câteva cuvinte, crearea unei platforme de necesară și firească *egalitate a importanței* între cele patru mari domenii vocaționale ale Cunoașterii, respectiv Știința, Teologia, Filosofia și Arta, unificând într-un quantum informațional esențial tot ceea ce se află *simultan între* discipline, *înăuntrul* diverselor discipline și *dincolo* de orice disciplină – așa cum o indică prefixul *trans*, generând practic o nouă metodologie de cunoaștere a Realității. Transdisciplinaritatea nu neagă disciplinaritatea, interdisciplinaritatea și pluridisciplinaritatea, ci le transgresează prin incluziune. ”Cunoașterea – scrie Basarab Nicolescu

– nu este [...] nici exterioară, nici interioară: ea este în același timp exterioară și interioară: studiul Universului și studiul ființei umane se susțin unul pe celalalt”.¹

Spiritul viu, organic, al Transdisciplinarității a făcut ca ea să apară tocmai ca o necesitate a epocii pe care o trăim și să câștige, în mod accelerat, un loc central, recunoaștere și apreciere în conștiința academică de pretutindeni, ca o soluție reală a crizei multiple pe care umanitatea contemporană o străbate. Criza se datorează imposibilității planetare de a comunica. La înființarea, în Evul Mediu, a primelor universități, existau doar șapte discipline, iar în momentul actual avem peste opt mii de specializări academice, mereu mai complexe și consumatoare de timp, fapt care presupune că un mare expert dintr-o disciplină devine un total ignorant în cunoașterea celorlalte, astfel că deciziile importante, care privesc destinele tuturor, sunt luate în baza acestei generale necunoașteri și neputințe de a înțelege și comunica. Pe de altă parte, schimbările rapide din lumea contemporană, implicarea tehnologiilor digitale în toate câmpurile de activitate, va aduce o rată a șomajului ce va presupune trecerea repetată de la o meserie la alta, apariția unor noi tipuri de munci și dispariția altora, iar acest lucru nu va fi posibil în datele încă actualei paradigme a superspecializării unice. În aceeași ordine de idei, s-a pus cu claritate în evidență faptul că *inteligenta afectivă* este mult mai rapidă decât *inteligenta analitică* și că este imperios necesară instaurarea, în toate sistemele de educație, a unui echilibru între cunoașterea analitică și ființa interioară. Încă o dată, rolul creativității, în orice domeniu, și al mecanismelor artistice va fi esențial în scenariul pozitiv al viitorului. Globalizarea, fluxul constant al migrației populațiilor aparținând unor culturi, religii și spiritualități diferite, presupun că educația viitorului trebuie să devină una a dialogului. Mijloacele de comunicare ale epocii digitale implică o creștere constantă a complexității, iar Transdisciplinaritatea postulează necesitatea înlocuirii logicii clasice, binare, a lui ”da” și ”nu”, cu noi sisteme logice. Aparatele educaționale academice ale viitorului integrează interacțiunea universităților cu societatea, cu industria, cu băncile și cu problemele ecologice. În amplul și necesarul demers de redefinire a conceptului de Realitate, academicianul Basarab Nicolescu revendică, într-un discurs recent, afirmația din 1948 a marelui fizician Wolfgang Pauli, laureat al Premiului Nobel pentru fizică: ”formularea unei noi idei de realitate este sarcina cea mai importantă și cea mai grea a vremurilor noastre.” La o distanță de șapte decenii, această sarcină rămâne neîndeplinită. Nu putem răspunde întrebării ”Ce este

¹ Pompiliu Crăciunescu – ”A gândi altfel: Basarab Nicolescu”, în *Strategiile fractale*, Iași, Editura Junimea, 2003, p. 49-76.

realitatea?” fundați doar pe o disciplină, oricât ar fi ea de sofisticată. Realitatea este, în esența ei, transdisciplinară, reclamând o viziune unificată a științelor exacte, a artelor și a științelor umane.

Creatorul și teoreticianul Transdisciplinarității, academicianul Basarab Nicolescu, s-a născut la 25 martie 1942, la Ploiești, unde a absolvit Liceul ”I.L. Caragiale” ca șef de promoție. Încă de la acea vârstă, a lăsat o puternică impresie în memoria profesorilor și a colegilor săi, câștigând, în 1959, medalia de aur la prima Olimpiadă Internațională de Matematică, desfășurată la Brașov. Structura transdisciplinară, încă de atunci, a personalității sale i-au permis obținerea unor rezultate olimpice și la materiile umaniste, precum limba română, dar destinul l-a îndrumat să urmeze și să absolute, în 1964, cursurile Facultății de Fizică a Universității din București, iarăși ca șef de promoție. Teza sa de Licență, *Câmpurile Yang-Mills și autointeracțiunea câmpurilor vectoriale*, susținută în 1965, a transformat un normal examen academic într-un eveniment științific. Imediat după absolvire, a devenit asistent universitar al Facultății de Fizică din București. În spiritul echilibrării și unificării contrariilor - esența Transdisciplinarității - Basarab Nicolescu a publicat, în 1968, un complex studiu de critică literară dedicat poeziei lui Ion Barbu, intitulat *Cosmologia jocului secund*, care avea să stârnească ample ecouri în lumea literară românească, chiar de la momentul apariției, și a oferit un model inovator de analiză și de înțelegere a poeziei barbiene.

În același an, 1968, a câștigat o bursă a statului francez și a decis să se stabilească în Franța. Și-a continuat pregătirea la cel mai înalt nivel academic, obținând o a doua bursă ”Joliot-Curie” a Comisariatului pentru Energie Atomică de la Universitatea Paris VI, urmând a fi angajat, în 1970, la Centrul Național de Cercetări Științifice din Paris. În 1972, și-a susținut teza de doctorat în științe fizice intitulată „Contribution à l'étude théorique de la diffusion pion-nucléon”, la Universitatea ”Pierre et Marie Curie” (Paris VI). În 1973, împreună cu fizicianul polonez Leszek Lukaszuk, a introdus un concept teoretic numit *Odderon*, care a deschis un nou traseu de cercetare în fizica interacțiunilor tari la energii înalte, concept care avea să fie demonstrat pe plan experimental, fapt într-adevăr remarcabil, după 45 de ani, în septembrie 2017, la CERN (Organizația Europeană pentru Cercetare Nucleară). Basarab Nicolescu a continuat, de-a lungul anilor, o strălucită carieră științifică, în postura de cercetător la Divizia de Fizică Teoretică a Institutului de Fizică Nucleară și Energii Înalte al Universității din Orsay, apoi ca ”senior visiting scientist” la Lawrence Berkeley Laboratory (1976-1977), cercetător invitat la Universitatea Brown din S.U.A. și la Universitatea din Londra (1979), profesor invitat la School

of Political Studies, RANDA, din Barcelona, Spania (1996-2002) și la Universitatea din Girona, Spania (2000-2001). În 2006 a înființat și a coordonat un program de studii doctorale în filosofie, opțiunea ”Transdisciplinaritate”, la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca iar în 2011 a devenit professor invitat la Universitatea Stellenbosch din Africa de Sud.

După cum am menționat deja, chiar de la începutul carierei sale, Basarab Nicolescu a asimțit necesitatea definirii unei teorii unificate a cunoașterii. A elaborat definiția riguroasă a transdisciplinarității dezvoltând conceptul introdus de Jean Piaget în 1970, completându-l prin sensul fundamental de ”dincolo de orice disciplină” și lansându-l pe plan mondial. În 1987, a fondat *Centrul Internațional de Studii Transdisciplinare de la Paris* (CIRET), asociație care numără actualmente 175 de cercetători din 33 de țări, între membrii de onoare numărându-se și laureați ai Premiului Nobel. După patru ani, în 1991, a înființat, alături de René Berger, *Grupul de Reflecție asupra Transdisciplinarității de pe lângă UNESCO*, format din 16 personalități internaționale ale lumii științifice și culturale. În 1994, marele pictor portughez Lima de Freitas a organizat primul Congres Mondial al Transdisciplinarității, la Convento da Arrábida din Portugalia, sub înaltul patronaj al președintelui portughez Mario Suarez, al UNESCO, al secretariatului General al Consiliului Europei și al CIRET. La congres au participat 76 de personalități din toată lumea (din România a fost prezent academicianul Solomon Marcus) și cu acest prilej a fost adoptată o *Cartă a Transdisciplinarității*, al cărei proiect a fost conceput de Basarab Nicolescu, Lima de Freitas și Edgar Morin. În octombrie 1995, Basarab Nicolescu a organizat, la São Paulo, în colaborare cu actrița braziliană Ruth Escobar, Simpozionul Internațional ”Arta în Știință și Știința în Artă: dincolo de cele două culturi”. În 1996, a publicat *La transdisciplinarité (manifeste)*, la editura Éditions du Rocher, din Monaco, carte-manifest ce avea să fie publicată în numeroase limbi și în limba română, trei ani mai târziu, la editura Polirom din Iași. La aceeași editură Rocher din Monaco, este fondator și director al seriei ”Transdisciplinaritate”. De asemenea, domnia sa devine director al colecțiilor *Les Roumains de Paris* (Editura Oxus, Paris), *Știință și Religie și Știință, Spiritualitate, Societate* (Editura Curtea Veche, București), director al revistelor *Transdisciplinarity în Science and Religion* și *Transdisciplinarity Studies – Science, Spirituality, Society*, redactor șef al revistei *Transdisciplinarity Journal of Engineering & Science*. Astfel, a fost fondată metodologia transdisciplinară iar popularizarea ei pe toate meridianele lumii s-a concretizat în peste 150 de conferințe pe teme transdisciplinare. Centre de studii transdisciplinare

au fost constituite în cadrul mai multor universități din lume, între care și cel de la Universitatea "Al.I.Cuza" din Iași, coordonat de către Prof. Univ. Dr. Tiberiu Brăilean și Prof. Univ. Dr. Simona Modreanu.

Basarab Nicolescu a fost premiat, în 1986, de Academia Franceză pentru cartea *Noi, particula și lumea*, o fascinantă incursiune, iarăși, transdisciplinară, în lumea particulelor cuantice, oglindită în conștiința extinsă a lumii contemporane. În 1987 a primit *Diploma Academiei Româno-Americane*, tot în Statele Unite i se decernează premiul *Benjamin Franklin* pentru cea mai bună carte istorică, pentru cartea *Știința, sensul și evoluția – Eseu asupra lui Jakob Bohme* (în 1992). A primit Premiul Uniunii Scriitorilor (în 1993), Ordinul Național "Serviciul Credincios" în grad de Mare Ofițer (2002), Marele Premiu "Opera Omnia" al Festivalului internațional "Lucian Blaga" Paris/Cluj-Napoca (2004), Premiul "Opera Omnia" al Festivalului internațional "Nichita Stănescu", Ploiești (2006), Premiul de Excelență al revistei "Convorbiri literare" din Iasi (2008), "Inter-Balkan Cultural Association - Rigas' Charta" Award, Atena, Grecia (2007), Diploma de Excelență oferită de Ministerul Afacerilor Străine al României „pentru promovarea culturii române și imaginea României în lume” (2009), Founding Fellow of Luminary Research Institute, Gaia Foundation, Taiwan (2014), The Academy of Transdisciplinary Learning and Advanced Studies (ATLAS) Gold Medal of Honor, Texas, SUA (2014) și alte premii naționale și din străinătate. Un congres internațional în onoarea lui Basarab Nicolescu a fost organizat în 2014 de Asia University, din Taichung, Taiwan. The Academy of Transdisciplinary Learning and Advanced Studies (ATLAS), Texas, SUA a decis instituirea premiului "Basarab Nicolescu Transdisciplinary Science & Engineering Award".

Una dintre cele mai fascinante și profunde expresii ale spiritului transdisciplinar o constituie cartea "Teoreme poetice", lansată în 1994 la Editions du Rocher și reeditată de mai multe ori, printre care și eleganta ediție bibliofilă de la Editura Curtea Veche, ilustrată cu desene ale graficianului Mircea Dumitrescu, membru corespondent al Academiei Române. Scurtele enunțuri poetice, concepute într-un rafinat program estetic postmodern, sunt grupate în 14 capitole tematice și întrunesc, paradoxal și inspirat, parfumul suav al *haiku*-ului japonez și al catrenelor lui Omar Khayyâm, densitatea metafizică a enunțurilor lui Patanjali și rigoarea științifică a unor teoreme matematice. "Imaginarul poetic nu-I nimic altceva decât imaginarul cuantic" spune Basarab Nicolescu într-o teoremă unificatoare și că "Singurul lucru care merită truda de a fi căutat în această lume este terțul tainic inclus", elementul care dă naștere și unește

nenumăratele niveluri de Realitate, nucleul logicii unificatoare a contrariilor, izvorâtă în gândirea lui Basarab Nicolescu din filosofia lui Ștefan Lupașcu. Străluciri și irizări ale acestei cărți vor străbate timpul, cu siguranță.

Tot în ordinea extensiei către domeniul artelor a gândirii și activității transdisciplinare a academicianului Basarab Nicolescu, căruia noi astăzi îi aducem omagiul, subliniez importanța altor trei evenimente editoriale. Mă refer la publicarea, pentru prima dată în limba română, cu o complexă introducere și prefață a domniei sale, a volumului ”Numărul de aur. Rituri și ritmuri pitagoreice în dezvoltarea civilizației occidentale”. Cartea a fost scrisă de ilustrul precursor al transdisciplinarității, ieșeanul Matila Ghyka, descendent al voievodului Moldovei, Grigore al V-lea Ghyka, fiind publicată în 1931, la editura Gallimard din Paris, prefațată de o scrisoare a poetului Paul Valery. Reluată constant, în zeci de ediții franțuzești și tradusă în nenumărate limbi ale lumii, această carte și întâlnirea cu Matila Ghyka, aveau să schimbe gândirea și practica artistică a lui Salvador Dali dar și a altor mari artiști, arhitecți, muzicieni, regizori sau coregrafi importanți ai secolului XX. Cea de a doua excepțională realizare editorială artistică a domnului Basarab Nicolescu, întreprinsă în colaborare cu marele fotograf francez Louis Monier, este cartea ”Români din Paris”. În spiritul tradiției instaurate de Nicolae Grigorescu, George Enescu sau Nicolae Tonitza, Basarab Nicolescu oferă culturii române contemporane, acum și pentru viitor, o carte document care reunește biografiile și fotografiile – unele deja celebre - ale pleiadei de personalități culturale românești din secolul XX, care au trăit și activat la Paris, marcând cultura franceză, europeană și mondială. Cea de a treia carte eveniment, care reunește marile trasee ale Transdisciplinarității, proiectându-le într-o perspectivă plauzibilă și unificată a viitorului, se intitulează ”From Modernity to Cosmodernity / De la Modernitate la Cosmodernitate” și a fost publicată în Statele Unite, în 2014. Structurată în șaptesprezece capitole, cartea se prezintă ca o adevărată epopee a lumii în care trăim, privită și disecată sub toate aspectele fundamentale care o definesc. În capitolul ”De la știința contemporană la lumea artei”, autorul surprinde filioanele de gândire ale unor mari personalități din teoria și practica artistică a modernității, cu rigoarea omului de știință, dar și a filosofului și teologului care au investigat traseele scrierilor revelate ale lui Jakob Bohme. Așteptăm, cu mult interes profesional, traducerea în limba română a acestei cărți, convinși că ea va deschide multe trasee vizionare de cercetare.

O extraordinară realizare, recentă, a savantului român Basarab Nicolescu, cel care nu a uitat nicicând de țara unde i-a fost dat să se nască, este constituirea ”Bibliotecii Exilului

Românesc din Paris – Basarab Nicolescu”, inaugurată în octombrie 2016 la Biblioteca Județeană ”Alexandru și Aristia Aman” din Craiova. Colecția donată de Basarab Nicolescu conține un număr impresionant de lucrări și volume, documente, fotografii și însemnări ale generației exilului stabilită în Franța începând cu mijlocul secolului trecut și se oferă ca o mărturie vie a activității literare și științifice a iluștrilor scriitori români din afara granițelor, precum și un neprețuit instrument de cercetare pentru cei preocupați de creația, atmosfera, angoasele și memoria scriitorilor stabiliți în diferite centre europene în răstimpul monopolizat de comunismul românesc.

Despre cele peste 30 de cărți cu caracter științific, filosofic, teologic sau artistic, publicate sau coordonate de Basarab Nicolescu, peste 400 de studii și articole publicate, sute de conferințe, simpozioane și congrese organizate, au scris mari personalități culturale, românești și internaționale, de la academicienii Solomon Marcus și Eugen Simion, la filosoful și istoricul de artă belgian René Berger sau filosoful francez Michel Camus, coautor – alături de Basarab Nicolescu- al cărții ”Rădăcinile libertății” . În semn de recunoaștere și prețuire a valorilor pe care le-a creat și a promovării culturii române pe întreg mapamondul, Basarab Nicolescu a devenit membru de onoare al Academiei Române (în 2001) și cetățean de onoare al orașelor Ploiești, Iași, Cluj-Napoca și Craiova. A fost distins cu înaltul titlu academic de *Doctor Honoris Causa* de către Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Universitatea "George Bacovia" din Bacău, Universitatea "Vasile Goldiș" din Arad, Universitatea Veracruzana (Mexic), Universitatea Gaz-Petrol din Ploiești, Universitatea de Vest din Timișoara, Universitatea « Lucian Blaga » din Sibiu, Universitatea din Craiova și Universitatea ”Ovidius” din Constanța.

Ne onorează în mod deosebit faptul că, începând de astăzi, prin decernarea titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universității Naționale de Arte ”George Enescu” din Iași, veți face parte din pleiada numelor ilustre ale comunității noastre academice. În numele conducerii Universității și al tuturor cadrelor didactice, vă felicit și vă doresc multă sănătate, putere de muncă și bună inspirație în tot ceea ce veți face, pentru dezvoltarea planetarei opere de *plastică socială* care este *Transdisciplinaritatea*.